

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra filozofie a dejín filozofie

Koncepcie právneho štátu u Thomasa Hobbesa a Johna Locka

ŠVOK 2018

Konzultant: Mgr. Martin Nuhlíček, PhD.

Vypracoval: Dávid Kurák

Školský rok: 2017/2018

Semester: Letný

Úvod

Táto práca sa bude zaoberať komparáciou dvoch filozofov na tému teórie vzniku spoločenskej zmluvy a právneho štátu, a taktiež snahou o obhajobu prijateľnejšieho pohľadu, z hľadiska dnešných zaužívaných zvyklostí a vývoja spoločnosti. Touto témou sa zaoberali viacerí známi filozofi, z ktorých nám na komparáciu poslužia konkrétne dvaja, Thomas Hobbes a John Locke. Hlavným dôvodom je nielen to, že obidvaja pochádzali z podobného prostredia, ktoré bolo ovplyvnené rovnakými spoločenskými udalosťami, zaoberali sa totožnou problematikou, pri ktorej sa zhodujú v pojmoch, no napriek tomu majú diametrálne odlišné názory. Rozhodol som sa klásť dôraz hlavne na pojmy ako prirodzený stav, prirodzený zákon a tvorba právnej spoločnosti prostredníctvom spoločenskej zmluvy. Z toho dôvodu, ako aj pre bližšie pochopenie som si vybral diela *Dve rozpravy o vláde* a *Leviatan* spolu s *O občanovi*. Dielo *Leviatan* mi posluži na lepšiu komparáciu z hľadiska pohľadu na príčiny a vznik štátu oproti *O občanovi*, v ktorom nachádzam presnejšie spracovaný prirodzený stav, ktorý je v ich dielach kľúčový.

V prvej časti tejto práce si rozoberiem historický kontext. Pred tým, ako sa pustím ku koncepciám spoločenskej zmluvy, je nevyhnutné si objasniť, v akom období sa nachádzame a aké udalosti inšpirovali k tvorbe daných diel. Na základe toho budem môcť lepšie pochopiť ich stanoviská, z ktorých vychádzajú.

Následne sa pustím do samotnej komparácie rozdielnych, poprípade podobných znakov. Pozriem sa na ich východiskové body a rozoberiem termíny a pojmy, ktoré obaja myslitelia používali. Prejdem od prirodzeného stavu, cez prirodzený zákon, ku tvorbe spoločenskej zmluvy a následne vzniku právnej spoločnosti alebo štátu.

Na záver zhrniem a skonštatujem dôležité argumenty v prospech Locka a pokúsím sa ich doplniť o ďalšie, najmä od J.-J. Rousseaua *O spoločenskej zmluve* či Ch.-L. de S. Montesquieua *Duch zákonov*. V obhajobe sa zameriam hlavne na dôležitosť del'by štátnej moci a dôležitosť empirického skúmania, ktoré u Hobbsa nenachádzame.

Kľúčové slová: Hobbes, Locke, prirodzený stav, právna spoločnosť, moc, štát

Historický kontext k dobe a dobovým ideológiám

Thomas Hobbes a John Locke boli predstavitelia Klasickej novovekej filozofie. Nachádzame sa v období 17. storočia v Anglicku. Jedným z najdôležitejších aspektov, ktoré ovplyvnilo ich myslenie, je bez pochyb Anglická revolúcia alebo Anglická občianska vojna¹. Toto obdobie môžeme považovať za jedno z najvypätejších období Európskej a Anglickej histórie. Táto vojna sa bezpochyby môže rovnať vážnosti Veľkej francúzskej revolúcie, keďže so sebou priniesla mnoho revolučných názorov a pohľadov, ktoré ovplyvnili neskoršie názory na tvorbu právneho štátu, hlavne vo Francúzsku, ktoré pretrvávajú dodnes. Hlavný zmysel revolúcie je boj medzi *kapitalizmom a feudalizmom*². Jednou zo zásadných zmien, ktorá otriasla dovtedajším myslením o panovníkoch/monarchoch, sa udiala v roku 1649, keď bol panovník Anglicka Charles 1. popravený³. Idea panovníkov ako potomkov Adama a Evy, právoplatných dedičov a vyvolených od samotného Boha, bola spochybnená.

Bolo nutné sa s touto situáciou vysporiadať a vyriešiť otázky absolutistickej monarchie, samotných zákonov či deľby štátnej moci. Thomas Hobbes žil v období, ktoré bolo poznačené vojnou⁴. Obdobie anarchie s ktorou prichádza odbúravanie starých hodnôt, politických a feudálnych systémov a hierarchií v spoločnosti. Jeho diela zasahovali do aktuálneho politického diania. Totiž, pokiaľ sa sústreďuje moc v rukách jednotlivca, je rovnako dôležité aj sústredenie poriadku v krajine, inak nastane zmätok. Ako Charles Montesquieu povedal: „v despotickej vláde vyžaduje povaha vlády krajnú poslušnosť“⁵. Poslušnosť je dôležitá pri despotickej vláde. Odvrátenie sa od poslušnosti,

---

¹ 1642-1651, politický ozbrojený konflikt medzi parlamentaristami a rojalistami o rozdelení Anglickej vlády.

² Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. Praha: NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD, 1965, s. 6.

³ Treba si uvedomiť, že toto bolo doteraz nemysliteľné. Smrť panovníka ako vražda bola známa, ale viest proces proti panovníkovi a následne jeho poprava bolo vo vtedajšej niečo nemožné.

⁴ Najškôr 30-ročná vojna, neskôr spomínaná Anglická občianska vojna.

⁵ Montesquieu, Ch.-L. de S.: Duch zákonov. Bratislava: TATRAN, 1989, s. 129.

vytvára stav, kde to, čo držalo spoločnosť pokope, sa obracia proti nám a stáva sa cudzím. Práve tento stav formuje otázky znovuoobnovenia spoločenského poriadku.

Vznikajú otázky ako: „Je možné zlúčiť poriadok a slobodu?“, „Ako je možná spolupráca medzi bytosťami, ktoré myslia výlučne na svoj vlastný prospech?“⁶ Práve tieto otázky považuje Hobbes za podstatné. Ako jeden z mála⁷ zaujíma postoj, ktorý sa vyrovnáva predovšetkým s problémom potenciálnej a reálnej anarchie.

Na základe týchto udalostí a skúseností je logické, že Hobbes zastáva názor aký zastáva. Každého filozofické myslenie je ovplyvnené obdobím a okolnosťami, v ktorom tvorí a pôsobí. Svoje idey formuje racionalisticky, ba môžeme povedať, že až mechanicko-materialisticky. Ide o dokonale logicky poprepletanú, prepracovanú politickú teóriu. Jeho cieľom je vyhnúť sa rozbrojom a nepokojom, ktoré prinášajú neustále vojny a snaží sa nájsť stabilitu. Aj na základe toho sa prikláňa k absolutistickej monarchii a neobmedzenej vlády panovníka. Vidí v ňom poriadok, ochranu a nutnosť udržania stability v spoločnosti, ktorá mu v tom období chýbala⁸.

Na druhej strane, John Locke predstavuje záverečnú kapitolu búrlivého historického vývoja, ktorá sa odohrala v Európe na prelome 16. – 17. storočia. Jeho diela reprezentujú odraz výsledkov, spolu so systematickým a teoretickým odôvodnením. Panovník musel padnúť pri stretnutí síl. K vyvrcholeniu vývoja politickej situácie v Anglicku došlo po „slávnej revolúcii“. Locke na rozdiel od Hobbesa, nereaguje na problémy a príčiny potencionálnych hrozieb anarchie, ale na problém despotickeho štátu. Hľadá skôr mravné aspekty politiky. Aj na základe svojich empirických skúseností, mal možnosť spoznať rôzne typy štátnych zriadení a vyvrátiť na theokracii zložený absolutizmus⁹.

---

⁶ Hobbes, T.: *Leviatan*. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 13.

⁷ Jeho postoj vo vlne liberalizmu sa nestretával s pochopením a nadšením a bol nútení ujsť do exilu. Jeho diela dokonca Oxfordská univerzita prikázala spáliť.

⁸ K jeho názorom sa prikláňal aj Sir Robert Filmer, na ktorého potom Locke vo svojom diele *Dve rozpravy o vláde* poukazuje a kritizuje tak despotizmus a absolutistickú monarchiu, a tým nepriamo kritizuje aj Hobbesa.

⁹ Hlavne kvôli doterajším dogmám o panovníkoch

Koncepcie právneho štátu

Tak ako sa všetci filozofi, ktorí riešia túto otázku sa zhodujú v tom, že prv, než sa dostaneme k jadrú, musíme najskôr preskúmať začiatok. A teda než prejdeme priamo k jednotlivým koncepciám, musím najskôr objasniť nevyhnutné pojmy a termíny, ktoré s ňou úzko súvisia, a čo jej vlastne predchádza. S prihliadnutím na túto záležitosť, ako som viackrát spomenul, je potreba objasniť východiskový bod - pojmy a rozdiely v chápaní prirodzeného stavu či prirodzeného zákona.

Prirodzený stav a prirodzený zákon

Pred vznikom štátu vládol *status naturalis*¹⁰, ako stav, keď nad spoločnosťou nejestvovala žiadna právna kontrola. Je to stav rovnosti medzi ľuďmi. V tomto sa obaja filozofi zhodovali : „Je to stav rovnosti, v ktorom všetka moc a právomoc je vzájomná bez toho, aby jeden mal viac než druhý“¹¹, „Ľudia sú si od prírody rovní“¹². Nerovnosť bola zavedená až občianskym zákonom“¹³. Základom takejto spoločnosti je rodina, ako najmenšia časť, ktorá ju tvorí. O stave prirodzenom neuvažujeme ako o stave, ktorý existoval či mohol existovať, ale sledujeme ho z hľadiska idey, z ktorej sa vytvorila právna spoločnosť.

Tento stav slobody a rovnosti však Hobbes videl ako stav nebezpečenstva a vojny. Totiž „príroda vytvorila ľudí natoľko seberovných, že rozdiely medzi jedným a druhým nie sú také závažné, aby si ktokoľvek robil nároky na výhodu, ktorú by si nemohol nárokovať aj druhý“¹⁴. Z tejto rovnosti sa však rodí nedôvera. Ľudia sú od prírody egoisti a na dosiahnutie svojho cieľa, ktorý je z princípu osobný prospech či sebazáchova, sa snažia

---

¹⁰ Z lat. prekladu: „Prirodzený stav“, stav absolútnej slobody

¹¹ Locke, J.: Dvë pojednání o vládě. s. 140.

¹² To bol veľký skok oproti názoru Aristotela, kde jeden sa rodí ako otrok, druhý ako pán.

¹³ Hobbes, T.: Výbor z díla Thomas Hobbes. Praha: SVOBODA, 1988, s. 138

¹⁴ Hobbes, T.: Leviatan. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 161.

jeden druhého zničiť alebo ovládnuť. Z nedôvery vzniká vojna. „Mimo občianskeho stavu panuje vždy vojna“¹⁵. Tento stav nazýva „*homo homini lupus*“¹⁶ alebo vojna *všetkých proti všetkým*, keďže neexistuje žiadna sila, ktorá by spoločnosť udržala či kontrolovala. V takomto stave je nutnosť predvídať nebezpečenstvo a snažiť sa všetkými prostriedkami zachovať si seba a svoj život. Dôsledkom tohto stavu je, že neexistuje spravodlivosť. Tam kde nie je spoločenská moc, nie je ani zákon. Avšak zo strachu, ktorý všade panuje, ľudia túžia po miery, tak ako im prikazuje rozum, z ktorého tkvie prirodzený zákon.

Prirodzený zákon (*lex naturalis*) je všeobecné pravidlo, objavené rozumom, ktoré platí počas tohto vojnového stavu. Jeho prvým a základným princípom je, „že každý človek sa má usilovať o mier, ak má nádej ho dosiahnuť; ak ho dosiahnuť nemôže, smie hľadať a použiť všetky prostriedky a výhody vojny“¹⁷. Z tohto vyplýva druhý zákon, a síce, ak je človek ochotný usilovať o mier, rovnako ako ostatný, má byť rovnako ochotný vzdať sa výhod vojnového stavu. Prirodzený zákon sa líši od prirodzeného práva tým, že kým právo dovoľuje každému užívať slobodu, zákon ho zaväzuje ku konaniu jedného alebo druhého.

Diametrálne odlišný názor na stav spoločnosti v prirodzenom stave videl John Locke. Stotožňuje sa s názormi Hobbesa v tom, že je to stav rovnosti, v ktorej jeden nemá viac než druhý. Rovnako tak súhlasí aj s tým, keď hovorí, že prirodzený stav je: „stav dokonalej slobody, riadiť svoje jednanie a svoj majetok ako považujú za vhodné“¹⁸. Avšak, napriek tomu, že je to stav slobody, nie je to stav ľubovôle. Je to síce stav s nekontrolovateľnou slobodou, no existuje spolu s ním aj určitý zákon. Stav prirodzený má v sebe rovnako aj prirodzený zákon. Tento zákon riadi každú rozumnú bytosť k tomu, aby na základe toho, že sú si všetci rovní a nezávislí, „nepoškodzovali druhého

---

¹⁵ Hobbes, T.: *Leviatan*. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 163.

¹⁶ Z lat. prekladu: „Človek človeku vlkom“

¹⁷ Hobbes, T.: *Leviatan*. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 168.

¹⁸ Locke, J.: *Dvě pojednání o vládě*. Praha: NAKLADATELSTVÍ ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD, 1965, s. 140.

v jeho živote, slobode a majetku“¹⁹. Tento zákon, ktorý sa usiluje o mier a zachovanie života, má každý jednotlivec. V stave prirodzenom môže „nadobudnúť jeden človek moc nad druhým“²⁰, ktorá však nie je absolútna, ale len v zmysle dodržovania prirodzeného zákona. „Každý priestupok, spáchaný v stave prirodzenom, môže byť rovnako v stave prirodzenom potrestaný.“²¹

Zo stavu prirodzeného, môže nastať aj stav vojnový. „Je to stav nepriateľstva, ktorý sa prejaví so zámerom proti životu druhého človeka“.²² Ľudia tu nie sú v obecnom zákone rozumu, ale stavu sily a násilia a to je proti právu slobody a života. „Je teda jasný rozdiel medzi stavom prirodzeným a stavom vojnovým“

Teda tieto rozdiely v chápaní prirodzeného stavu a zákona, rozvetvujú príčiny vzniku právnej spoločnosti. Kým Hobbes v prirodzenom stave vidí iba vojnu, na základe vášní a osobného zisku, Locke rozlišuje tento vojnový stav od stavu prirodzeného. Obidve koncepcie prirodzeného stavu usilujú o mier, avšak možnosti a prostriedky na dosiahnutie cieľa môžu byť rôzne.

---

¹⁹ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 141.

Rovnako tak spomína aj právo na zdravie, ktoré sa ale potom spája s právom na život.

²⁰ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 142.

²¹ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 144.

²² Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 146.

Príčiny a vznik spoločenskej zmluvy a právneho štátu

Spoločenská zmluva je určitý druh dohody či nevyhnutnosti, ktorú uzatvára spoločnosť v zmysle utvorenia právneho štátu. Podpísaním zmluvy²³ spoločnosť vystupuje z prirodzeného stavu a prechádza do právnej spoločnosti. Otázka však znie, prečo by ľudia chceli opustiť prirodzený stav?

Keďže prirodzený stav, v ktorom vládne vojna, ako ho popisuje Hobbes, existuje neustály strach a nedôvera. Každý si chce prirodzene zachovať svoj život. Napriek prirodzenému zákonu a snahe o mier, sú ľudské vášne natoľko silné, že nedokážu zabezpečiť vlastnú bezpečnosť. Preto je nutnosť sa spojiť do skupín, ktoré vytvárajú väčšiu silu a tým aj ochranu. „No spojenie niekoľkých ľudí ani veľké množstvo nemôže poskytnúť ochranu, ak sa neriadia jedným úsudkom“²⁴. Avšak pre bezpečnosť a zachovanie si svojho života, po ktorej všetci túžia, musia hľadať spôsob ochrany natrvalo. „Zhoda medzi ľuďmi je založená na zhode, ktorá je umelá. Ustanoviť zhodu na trvalo; tým je spoločná moc, ktorá ich usmerňuje pre spoločný prospech“²⁵. Na základe tejto nevyhnutnosti, vzniká spoločenská zmluva. Spoločenská zmluva je uzatvorená všetkými ľuďmi v spoločnosti, za účelom jednoty a tak „sa vzdávam svojho práva nad sebou v prospech človeka či zhromaždenia pod podmienkou, že ty tak urobíš rovnako“²⁶. Na základe tejto zmluvy vzniká štát (lat. *Civitas*), zrodenie Leviatana²⁷, s úlohou svornosti spoločnosti a udržania *commonwealth*²⁸. Môžeme teda vidieť, že dohoda, ktorú medzi sebou vytvorili, nevznikla na základe spoločnej výhody, ale z hľadiska nevyhnutnosti.

---

²³ Ide o symbolické, pomyselné podpísanie zmluvy. Je to skôr vyslovená dohoda

²⁴ Hobbes, T.: *Leviatan*. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 206.

²⁵ Hobbes, T.: *Leviatan*. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 206-207.

²⁶ Hobbes, T.: *Leviatan*. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 209.

²⁷ Umelý Boh, umelé teleso.

²⁸ Z anglického originálu. Nechal som anglický výraz, z hľadiska lepšieho vyjadrenia významu slova. Aj Locke aj Hobbes ho používajú ako „koncept organizovanej politickej skupiny“ alebo „právnej spoločnosti“. Môže zahŕňať aj ochranu či zachovanie verejného blaha.

Ak však vnímame prirodzený stav z hľadiska Lockovej koncepcie, narážame na iné motívy vzniku právnej spoločnosti. Ľudia sú od prirodzenosti pudený k utváraniu spoločenských záväzkov. „Ľudské pokolenie je zaviazané k dlhšiemu spojeniu oproti iným tvorom“²⁹, nie len za účelom plodenia. Ľudia sa spájajú do spoločenstiev, za účelom výhody a spoločných záujmov. Avšak na rozdiel od Hobbesovej koncepcie vzniku právnej spoločnosti, ktorá je vytvorená z nevyhnutnosti, sú si všetci ľudia rovný a nezávislý a „nikto nemôže byť vysadený z prirodzeného stavu bez svojho súhlasu“³⁰. Len na základe vlastného rozhodnutia, vynesie nad sebou ortieľ a vstúpi do občianskej spoločnosti³¹, aby vznikol pokojný spolok za účelom zabezpečenia vlastníctva a tým aj prirodzeného zákona. Na základe tohto aktu, ľudia získavajú výhodu, pretože to nijako nenarúša ich slobodu. „Tento čin však nijako nepoškodzuje slobodu“³², pretože je dobrovoľný a teda „ho môže učiniť ľubovoľný počet ľudí“. Ostatný ostávajú slobodný v prirodzenom stave. Už tu sa nám ukazuje jasný rozdiel medzi príčinami vzniku právnej spoločnosti. Nevyhnutnosť a dohoda za účelom výhody. Táto spoločenská zmluva spoľčuje ľudí pod jedno spoločné teleso, pod jednu vládu. Stále viac ľudí začína tvoriť túto občiansku spoločnosť, keďže všetku moc smerujú k jednotnému účelu, ktorá je prospešná, ako pre jednotlivca, tak aj pre spoločnosť samotnú. Tento *commonwealth*³³, „si môže ustanoviť formu vlády, akú považuje za vhodnú“³⁴. Hlavnými účelom tohto spojenia, je zachovanie si vlastníctva a zároveň nadobúdanie výhod, ktorými prirodzený stav postráda. Sú to najmä „pevný a známy zákon prijatý obecným súhlasom, známy a nestranný sudca a podporovanie a zastávanie rozsudku, pokiaľ je správny“³⁵.

---

²⁹ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 176.

³⁰ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 185.

³¹ Len pre vyjasnenie, občianska spoločnosť = právna spoločnosť.

³² Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 185.

³³ Pozri poznámku 28.

³⁴ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 189.

³⁵ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 199.

Z prirodzeného stavu vzniká právna spoločnosť, s pravidlami na jeho obraz. Prirodzený stav vojnový, kde panuje strach a nedôvera a jediné východisko pred uchránením života je mier, vzniká spoločenská zmluva z nevyhnutnosti. Ak však počiatkový stav, z ktorého nevzniká vojna, ale tolerancia, sa formuje spoločenská zmluva na základe dohody, ktorá vytvára výhody, ako pre individua, tak aj pre celú spoločnosť.

Právny štát a formy vlády

Právnym štátom sa nazýva zjednotenie ľudí do občianskej spoločnosti, v ktorej vládne právo. Celý štát, suverén rovnako ako občania, nestoja nad týmto právom, ktoré bolo ustanovené a ktorého princípy musia byť dodržiavané.

Ako už bolo predtým spomínané, samotný prirodzený zákon nestačí na to, aby sa udržal mier, pretože v stave vojny *všetkých proti všetkým*, ho ľudské túžby a vášne prevyšujú. Spoločenská zmluva teda vytvára spoločenstvo, ktoré zlúči všetkých pod jednu stabilnú moc. Aby občania žili pokojne a aby sa udržal poriadok, musí sa „zveriť všetka moc a sila jednému človeku alebo zhromaždeniu“³⁶. Tento právny štát, alebo ako ho Hobbes nazýva Leviatan³⁷, je teleso, ktoré však nevzniká z prirodzenosti. Leviatan je umelé teleso. Predstaviteľom tejto moci je *suverén*³⁸. Hobbes za vidinu ideálneho štátu vidí absolutistickú monarchiu. „V každom dokonalom štáte, kde nikto nemá právo využiť vlastných síl podľa vlastného uváženia na zachovanie života, spočíva moc na niekom, kto stojí nad všetkými a má moc neobmedzenú“³⁹. Stabilitu a ochranu spoločnosti môže zabezpečiť jedine suverén, ktorý má moc nad všetkými. Suverén určuje zákony a to, čo je spravodlivé či správne, a to všetko pre zachovanie *commonwealth*⁴⁰. Suverénna moc by nemala byť obmedzovaná, pretože „jej moc neškodí“⁴¹. Na základe tejto stability je zabezpečený aj prirodzený zákon spolu s občianskym.

---

³⁶ Hobbes, T.: Leviatan. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 208.

³⁷ Pozri pozn. 27.

³⁸ Nositeľ najvyššej zvrchovanej moci, panovník.

³⁹ Hobbes, T.: Výbor z díla Thomas Hobbes. Praha: SVOBODA, 1988, s. 183.

⁴⁰ Pozri pozn. 28.

⁴¹ Hobbes, T.: Leviatan. Bratislava: KALLIGRAM, 2011, s. 220.

Pri nedostatku absolútnej moci a nedokonalému ustanoveniu moci suveréna, nastáva rozpad právnej spoločnosti.

Ak je však spoločenská zmluva založená na spoločnej dohode, ako to Locke prezentoval, vzniká právny štát, ktorý zabezpečuje potreby občanov. Locke kritizoval víziu absolutistickej monarchie ako to popisoval Hobbes⁴². Už v *prvej rozprave o vláde* vzniesol argumenty o tom, ako panovníci nemajú dedičné právo od Boha a rovnako tak ani ich deti. Kým Hobbes použil tieto argumenty v prospech tohto tvrdenia, na základe rodiny a práva otca nad synom, Locke to vo svojej prvej rozprave poprel. Tvrdí, že absolutistická moc je nezrovnateľná s občianskou spoločnosťou. Ak sa moc udržiava v rukách jednotlivca, suveréna, „neexistuje žiadny sudca, ktorý by nestranné a spravodlivo rozhodoval“⁴³, keďže Hobbes tvrdil, že nikto nemôže spochybňovať rozhodnutie suveréna a nie je možné ho konfrontovať. Rovnako tak, ak sa zákonodarná a výkonná moc sa udržiava u jednotlivca, nemá žiadne obmedzenia. „Žiadny človek v občianskej spoločnosti nemôže byť mimo ich zákonov“⁴⁴. Dokonalou vládou u Johna Locka bola konštitučná monarchia, v ktorej by bola moc panovníka obmedzená. A preto by sa štátna moc mala deliť. Prvým a hlavným princípom del'by štátnej moci by mala byť zákonodarná moc. „Táto legislatíva je najvyššou mocou štátu“⁴⁵.

Locke veril, že keďže táto moc bola vytvorená na základe súhlasu spoločnosti, jej smerovanie bude stále smerovať k udržaniu blaha spoločnosti. Tu však tiež môžeme naraziť na prípad zneužitia moci, rovnako ako u Hobbesa a jeho suveréna, napriek tomu, že je zaviazaná ku zákonom a konaniu spravodlivosti. Tým, že je zákonodarná moc nekontrolovaná, môže naraziť na isté tendencie privlastnenia moci. Locke jej však napriek tomu „slepo veril“.

---

⁴² Pozri pozn. 8

⁴³ Locke, J.: *Dvě pojednání o vládě*. s. 181.

⁴⁴ Locke, J.: *Dvě pojednání o vládě*. s. 184.

⁴⁵ Locke, J.: *Dvě pojednání o vládě*. s. 202.

Táto zákonodarná moc má za úlohu riadiť štát, v rámci zachovania spoločenstva. Udržiava pravidlá prirodzeného zákona. „Oné zákony sú stále v platnosti a majú vždy stále trvať“⁴⁶. Zákonodarnú moc v štáte reprezentuje suverén. Druhou časťou delenia moci je výkonná moc, ktorá má za úlohu zavádzať zákony, pravidlá a povinnosti vydané zákonnou mocou do spoločenského života. Jej nutnosť spočíva v zavádzaní zákonov v daných platnostiach, keďže vydávané zákony sa môžu meniť a tým pádom je nutná jej flexibilita. Výkonná moc teda musí byť oddelená od zákonodarnej. „V každom dobrom štáte však musí ešte existovať moc, ktorá je sama prirodzená“⁴⁷. Táto moc je nazývaná federatívna moc. Napriek tomu, že je štát jedno teleso, tvoria ho členovia z rôznymi odlišnými znakmi. „Preto ak sa vyskytnú spory medzi spoločnosťou a tými, čo sú mimo nej, bude táto moc slúžiť k jej náprave“⁴⁸. Federatívna moc teda zabezpečuje úlohu v zmysle vojny, mieru či medzištátnych vzťahov.

Obidva koncepcie právnych spoločenstiev sú reflexie rozdielnosti pojmov prirodzeného stavu. Ich formy vlády smerujú k stabilite a kontrole občanov na základe ich prirodzenosti. Napriek tomu však obaja pripúšťajú chyby spoločnosti a štátu, pri ktorých majú ľudia právo zvrhnúť vládu, ak je to potrebné. Týmto spôsobom sa v podstate obidvaja vysporiadali s dôsledkom rozpadu Anglickej spoločnosti.

---

⁴⁶ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 208.

⁴⁷ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 209.

⁴⁸ Locke, J.: Dvě pojednání o vládě. s. 209.

Obhajoba Lockovej koncepcie

V tejto poslednej časti práce, by som sa chcel pokúsiť obhájiť Johna Locka, z hľadiska dôležitosti del'by štátnej moci, na základe problému zneužitia moci a poukázať na dôležitosť empirického skúmania, pri riešení tejto otázky.

Prvým dôležitým krokom, je najskôr obhájiť del'bu štátnej moci. Základným problémom štátu, kde neexistuje del'ba moci, ale moc sa zhromažďuje v rukách jednotlivca, je jej zneužitie. „Každý človek, ktorý vlastní moc má sklon ju zneužívať“⁴⁹. To je základným princípom a problémom absolutistickej monarchie, v ktorej moc nie je kontrolovaná, teda obmedzená. Samozrejme, že ani Locke nemal dokonale premyslenú kontrolu zákonodarnej moci, no tu na ňu hľadím ako na zárodok prerozdelenia moci, ktorý ovplyvnil neskoršie generácie. Je pochopiteľné, že Lockovú koncepciu právnej spoločnosti prijali ľudia lepšie ako Hobbsovu, z hľadiska liberálneho postoja, ktorý bol nevyhnutný a žiadaný po dlhom despotizme. Totiž základom každej právnej spoločnosti je politická sloboda. „Politická sloboda jestvuje len v štátoch s umiernenou vládou“⁵⁰. Môžeme to vidieť aj v histórii, kde bola moc častejšie zneužívaná v absolutistickom štáte, ako s del'bou moci a aj dnes, že despotizmus je stále možný a politická sloboda môže byť obmedzená, ak sa neurobia predbežné opatrenia, ktoré by tomu vopred zabránili.

Problém je myslím v jednej veci, a to, že jeden absolútny suverén zabezpečí stabilitu a jedno pevné postavenie, ideológiu, ktorá či chce, či nechce zlučuje spoločnosť do jednoty. Pri del'be štátnej moci sa samozrejme rozsah moci rozširuje do viacerých strán a tým môže vyhovieť viac ľuďom, avšak čím sa väčšmi rozrastá, tým menej je jednotnejšia. Vzniká množstvo riešení, čo so sebou však prináša delenie spoločnosti.

---

⁴⁹ Montesquieu, Ch.L. de S.: Duch zákonov. Bratislava: TATRAN, 1989, s. 206.

⁵⁰ Montesquieu, Ch.L. de S.: Duch zákonov. Bratislava: TATRAN, 1989, s. 206.

Ak je jeden suverén, je stabilita a jednotnosť, ale občania nemusia byť spokojný. Pri minimálnej del'be moci (povedzme vznik dvoch názorov) vzniká možnosť voľby, avšak spoločnosť sa začne deliť. Nastáva tu istý rozkol. Tu však podľa mňa nastáva možnosť empirického skúmania a nájdenia zlatého streda.

Locke, Montesquieu aj Rousseau, všetci si uvedomovali dôležitosť empirického skúmania. Porovnávanie jednotlivých štátnych zriadení a spoločností, je veľmi dôležitý aspekt. Jedna vec je totiž teoretická, druhá však praktická. História sa nemení. Každé spoločenstvo má za sebou určitú históriu, ktorá ju definuje. Jej geopolitický výskyt, ich kultúra, ktorá formuje spoločnosť z hľadiska zvyklostí a tradícií, to všetko je dôležitým faktorom pri tvorbe a vývoja spoločnosti. Právna spoločnosť je veľmi komplikovanou záležitosťou, ktorú nemôžeme konkretizovať na jednu totožnú formu pre všetkých. „Jednoduché vlády v istom slova zmysle neexistujú“⁵¹. Nemôžeme jednu formu vlády zovšeobecňovať. „Každá forma vlády sa nehodí pre každú krajinu“⁵². Je nutnosť brať do úvahy všetky faktory, ktoré ovplyvňujú spoločnosť. Čím väčšími budeme skúmať ich históriu, to znamená ich správanie, spoločenskú hierarchiu či rozlohu, budeme môcť lepšie aplikovať akceptovateľnejšiu formu vlády. Je predsa samozrejmé, že v spoločnosti, ktorá má svoju prirodzenú hierarchiu, del'bu území či postavení, nemôžeme moc obmedziť na jedného suveréna.

---

⁵¹ Rousseau, J.-J.: O spoločenskej zmluve. Bratislava: KALLIGRAM, 2010, s. 101.

⁵² Rousseau, J.-J.: O spoločenskej zmluve. Bratislava: KALLIGRAM, 2010, s. 102.

Záver

V tejto práci som porovnal dôležité pojmy vo vzťahu tvorby právnej spoločnosti u Thomasa Hobbesa a Johna Locka. Ozrejmil som historický kontext a dobovú ideológiu, ktorá inšpirovala a formovala ich názory a pohľady na spoločnosť. Ukázal som, že základným rozdielom, ktorý vytvoril diametrálne odlišné názory, je prirodzený stav. Z neho vyplývajú motívy pre vznik štátu a následne štruktúra rozdelenia moci, či už zo snahy udržať spoločenskú stabilitu alebo vytvorenie predbežných opatrení, v zmysle jej následného zneužitia a obmedzenia tak právnej slobody občanov. Na záver som zdôraznil dôležitosť delenia štátnej moci, ktorá inšpirovala neskoršie generácie a vytvorila tak koncepciu prerozdelenia moci, ktorá pretrváva dodnes.

Zoznam použitej literatúry:

Hobbes, T.: *Leviatan*. Bratislava: KALLIGRAM, 2011.

ISBN: 978-80-8101-497-0

Hobbes, T.: *Výbor z díla Thomas Hobbes*. Praha: SVOBODA, 1988.

Locke, J.: *Dvě pojednání o vládě*. Praha: NAKLADATELSTVÍ
ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD, 1965.

Rousseau, J.-J.: *O společenské smlouvě*. Bratislava: KALLIGRAM, 2010.

ISBN:978-80-8101-248-8

Montesquieu, Ch.-L. de S.: *Duch zákonov*. Bratislava: TATRAN, 1989.

ISBN: 80-222-0096-4

Buraj, I.: *Sociálna filozofia, Vybrané kapitoly a texty*. Bratislava:
UNIVERZITA KOMENSKÉHO, 1993.

ISBN: 80-223-0519-X